

УДК: 378

**Андрій Валерійович Осипов,**  
кандидат педагогічних наук, доцент,  
завідувач кафедри фізичного виховання, спорту та здоров'я людини,  
Маріупольський державний університет,  
просп. Будівельників, 129а, м. Маріуполь, Україна

## СТАН ВИХОВАНOSTІ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ У СТУДЕНТІВ КЛАСИЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

*Проблема формування загальнолюдських цінностей у студентської молоді є актуальною, оскільки кардинальні зміни, які виникли в житті українського суспільства, призвели до нового бачення розвитку його духовного, морально-етичного, інтелектуального та професійно-трудоного потенціалу, а також змінили свідомість людини в суспільному житті, що цілком закономірно актуалізувало складні аксіологічні, практиологічні, психолого-педагогічні проблеми функціонування національної системи освіти і виховання молодого покоління. Розглянуто і проаналізовано рівні вихованості загальнолюдських цінностей особистості у студентів класичного університету; на першому етапі констатувального експерименту були отримані дані, які засвідчили рівень зазначених цінностей з урахуванням таких критеріїв, як поведінково-когнітивний, поведінково-аксіологічний, поведінково-практиологічний та поведінково-мотиваційний.*

**Ключові слова:** студенти, загальнолюдські цінності, особистість, духовність, виховання, освіта.

**Постановка проблеми.** Проблема формування загальнолюдських цінностей у студентської молоді є актуальною, оскільки кардинальні зміни, які виникли в житті українського суспільства, призвели до нового бачення розвитку його духовного, морально-етичного, інтелектуального та професійно-трудоного потенціалу, а також змінили свідомість людини в суспільному житті, що цілком закономірно актуалізувало складні аксіологічні, практиологічні, психолого-педагогічні проблеми функціонування національної системи освіти і виховання молодого покоління.

**Зв'язок з науковими програмами, планами, темами.** Дослідження виконується згідно з планом науково-дослідної роботи кафедри фізичного виховання, спорту та здоров'я людини Маріупольського державного університету.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Актуальність проблеми цінностей особистості підтверджують роботи в різних галузях науки і практики. Зокрема, її вивчення знайшло відображення в наукових працях філософів [1, 2, 3], які відзначають цю соціокультурну ситуацію як духовну та морально-етичну небезпеку для суспільства, коли його члени не беруть активної участі у створенні матеріальних, духовних, соціальних і культурних цінностей, а є лише тільки їх споживачами (І. Бех, В. Брожек, М. Васильєва, В. Григоренко, О. Єфремов, А. Заболотська, І. Зязюн, А. Кіяшко, Л. Сохань, М. Роганова та ін.); психологів [3, 4], які аналізують психологічні витоки загальнолюдських цінностей (М. Боришевський, Т. Бутковська, А. Зеліченко, В. Москалець, А. Кірічук, Г. Костюк та ін.); педагогів [4, 5], які досліджують сутність духовного розвитку, особливості організації духовного виховання особистості (С. Гончаренко, А. Зязюн, І. Степаненко, С. Тіщенко, Г. Шевченко та ін.).

**Формулювання мети статті й організація дослідження.** Мета й основне завдання роботи полягали у дослідженні вихованості загальнолюдських цінностей особистості в студентів класичних університетів на засадах авторської методики. Педагогічний експеримент здійснювався на базі Маріупольського державного університету в період 2013-2014 рр. Дослідженням вищезазначеної психолого-педагогічної категорії було охоплено 4060 студентів філологічного факультету, факультету іноземних мов, грецької філології, економіко-правового та історичного. В процесі констатувального експерименту були сформовані п'ять вибірок суб'єктів дослідження: студенти першого (n=778), другого (n=892), третього (n=543), четвертого (n=892) і п'ятого (n=955) курсів навчання.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** У відповідності до авторської моделі структури виховання загальнолюдських цінностей особистості у студентської молоді (рис.1) нами було здійснено психолого-педагогічну діагностику вихідного рівня вихованості вищезазначених якостей особистості у студентів I-IV курсів навчання класичних університетів.

Системний аналіз вищезазначених експериментальних даних, що були отримані на засадах спеціально структурованих опитувальників дозволив констатувати наступні висновки (табл.1).

За поведінково-когнітивним критерієм на I курсі 49,5% студентів мали "низький рівень" вихованості загальнолюдських цінностей особистості; 40,0% із них досягли "середнього рівня" і тільки 10,5% мали високий рівень. На основі поведінково-аксіологічного критерію 50,6% студентів мали низький рівень, 40,9% – "середній рівень", 8,5% – "низький рівень" вихованості загальнолюдських цінностей особистості. Встановлена тенденція зберегла свою стабільність і за по-

ведінково-праксіологічним критерієм оцінки, 50,0% студентів характеризувалися "низьким рівнем", 38,4% – "середнім рівнем" і тільки 11,8% мали "високий рівень" розвитку загальнолюдських цінностей особистості. Адекватно негативну тенденцію вихованості загальнолюдських цінностей особистості у студентів класичних університетів було виявлено за поведінково-мотиваційним критерієм: 52,8% із них мали "низький рівень", 31,4% – "середній рівень" і тільки 15,8% характеризувалися "високим рівнем".

Студенти II курсу навчання характеризувалися аналогічною негативною тенденцією вихованості загальнолюдських цінностей особистості; за поведінково-когнітивним критерієм 49,7% мали "низький рівень", 39,6% "середній рівень" і тільки 11,0% досягли "високого рівня".

За поведінково-аксіологічним критерієм 49,6% мали "низький рівень", 42,0% – «середній рівень», 10,0% досягли "високого рівня" вищезазначених цінностей. Поведінково-праксіологічний критерій виявив аналогічно негативну характеристику, 49,9% студентів мали "низький рівень", 38,9% сягають "середнього рівня" і тільки 13,0% мають "високий рівень" вихованості цього аксіологічного феномену. Поведінково-мотиваційний критерій дозволив констатувати ту же саму негативну тенденцію: 53,0% студентів мають "низький рівень", 31,9% – "середній рівень" і тільки 15,1% сягають "високого рівня" вихованості вищезазначених цінностей особистості.

Студенти III курсу навчання нажалі зберегли встановлену негативну тенденцію вихованості загальнолюдських цінностей особистості: 46,0% із них ма-

ють "низький рівень" за поведінково-когнітивним критерієм, 42,5% – "середній рівень", 12,0% – "високий рівень". За поведінково-аксіологічним критерієм 45,5% мали "низький рівень", 43,6% – "середній рівень" і тільки 12,9% досягли "високого рівня". Поведінково-праксіологічний критерій виявив наступну негативну характеристику вищезазначеного феномену: 48,0% мали "низький рівень", 40% – "середній рівень", 12,0% – "високий рівень". Аналогічну негативну тенденцію виявив критерій поведінково-мотиваційного змісту, за оцінкою якого 46,5% студентів мають "низький рівень", 38,6% – "середній рівень", 15,9% досягли "високого рівня" вихованості загальнолюдських цінностей особистості.

Студенти IV курсу навчання мали дещо покращені з попередніми курсами показники вихованості загальнолюдських цінностей особистості, але в цілому зберегли негативну тенденцію: за поведінково-когнітивним критерієм 38,2% студентів мають "низький рівень", 15,8% – "середній рівень", 15,9% – "високий рівень"; за поведінково-аксіологічним критерієм 39,0% мають "низький рівень", 19,0% – "середній рівень" і тільки 12,0% сягають "високого рівня"; за поведінково-праксіологічним критерієм 47,5% мають "низький рівень", 38,8% – "середній рівень", 13,7% сягають "високого рівня"; за поведінково-мотиваційним критерієм 38,0% мають "низький рівень", 43,7% – "середній рівень" і тільки 18,3% характеризуються "високим рівнем" вихованості загальнолюдських цінностей особистості.

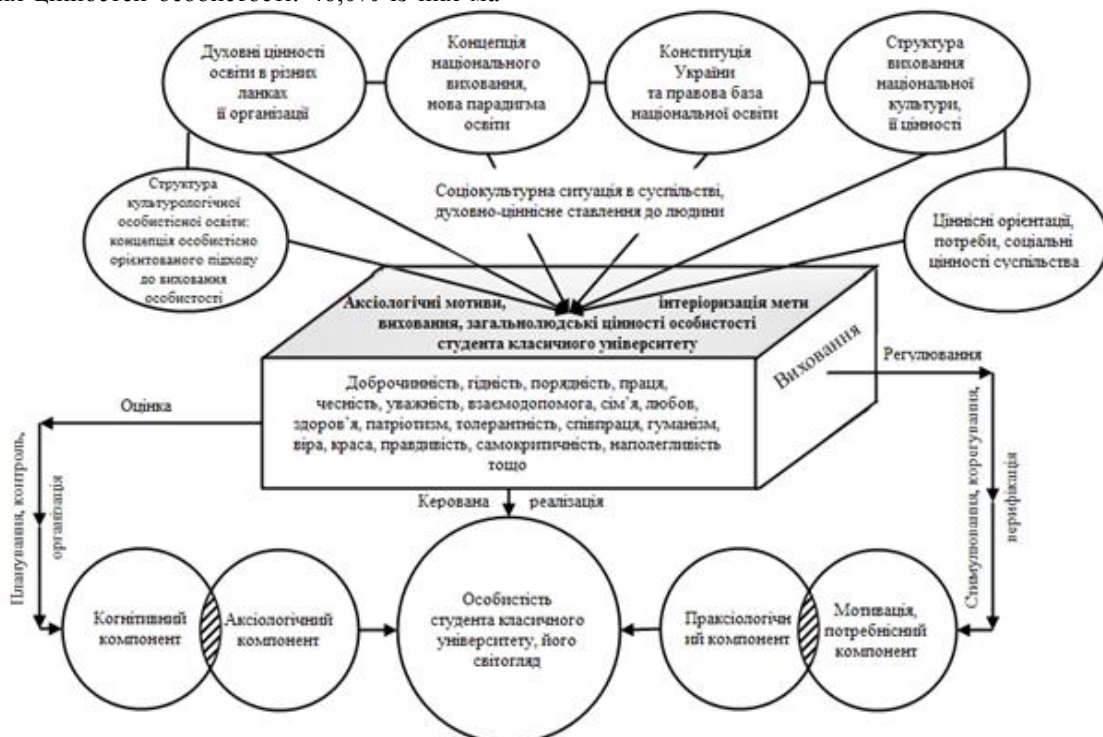


Рис. 1. Модель структури виховання загальнолюдських цінностей особистості у студентської молоді класичних університетів

Таблиця 1

**Вихованість загальнолюдських цінностей особистості у студентів класичних університетів за поведінково-когнітивним, поведінково-аксіологічним, поведінково-праксіологічним, поведінково-мотиваційним критеріями (n=4060)**

Кри- те-рії	Рівні вихо- ва-ності	Курс навчання									
		I		II		III		IV		V	
		Ек. група %	Конт. група %	Ек. група %	Контг. група %	Ек. гру- па %	Конт. група %	Ек. гру- па %	Конт. група %	Ек. гру- па %	Конт. група %
Поведінково- когнітивний	Низький 1-2 б	49,5	48,8	49,7	50,0	46,5	46,0	40,0	38,2	37,0	36,8
	Середній 2,5-3,5 б	40,0	40,3	39,3	39,6	42,5	41,4	44,1	45,8	46,1	45,9
	Високий 4-5 б	10,5	10,2	11,0	10,4	12,0	12,6	12,2	16,0	16,9	17,3
Поведінково- аксіологічний	Низький 1-2 б	50,6	50,3	49,6	48,0	45,4	43,0	39,0	38,9	37,8	37,0
	Середній 2,5-3,5 б	40,9	39,0	40,4	42,0	41,6	43,6	42,0	48,3	47,2	47,3
	Високий 4-5 б	8,5	10,7	10,0	10,0	12,9	13,7	12,0	12,8	15,0	15,7
Поведінково- праксіологіч- ний	Низький 1-2 б	50,0	49,2	49,9	48,8	48,0	47,8	47,5	47,0	41,0	40,0
	Середній 2,5-3,5 б	38,4	39,0	38,9	39,0	40,0	39,3	38,8	39,1	45,0	45,4
	Високий 4-5 б	11,8	12,0	13,0	13,0	12,0	12,9	13,7	13,9	14,0	14,5
Поведінково- когнітивний	Низький 1-2 б	52,8	51,9	53,0	52,7	46,5	45,4	38,0	37,5	32,0	31,9
	Середній 2,5-3,5 б	31,4	33,2	31,2	31,7	38,6	38,6	43,7	43,7	48,0	47,3
	Високий 4-5 б	15,8	14,9	15,1	15,6	15,9	16,0	18,3	18,8	20,0	20,8

Студенти V курсу навчання (магістранти) виявили тенденцію покращення показників вихованості загальнолюдських цінностей особистості, але в цілому домінують "низький" та "середній" рівні сформованості вищезазначеного аксіологічного феномену за 4-ма критеріями: за поведінково-когнітивним критерієм 36,8% студентів мали "низький рівень", 45,9% сягали "середнього рівня" і тільки 16,9% мали "високий рівень"; за поведінково-аксіологічним критерієм вихованість студентів характеризувалася наступним станом: 37,8% із них мали "низький рівень", 48,2% – "середній рівень", 15,0% сягали "високого рівня"; за поведінково-праксіологічним критерієм оцінка вихованості студентів свідчила, що 41,0% характеризуються "низьким рівнем", 45,4% – "середнім рівнем" і тільки 14,6% мали "високий рівень"; за поведінково-мотиваційним критерієм оцінка вихованості знаходилася в межах наступної негативної тенденції: 31,9% студентів мали "низький рівень", 18,0% – "середній

рівень" і тільки 20,6% сягли "високого рівня" сформованості загальнолюдських цінностей особистості за цим критерієм.

У пошуках об'єктивної відповіді на питання кризового стану вихованості загальнолюдських цінностей особистості у студентів класичних університетів в умовах констатувального експерименту нами були проаналізовані плани виховної роботи філологічного факультету (778 студентів), факультету іноземних мов (892 студента), факультету грецької філології (543 студента), економіко-правового факультету (892 студента) та історичного факультету (955 студентів) Маріупольського державного університету. Порівняльний аналіз цих документів дозволив встановити:

- планування виховної роботи на факультетах університету носить формальний характер, із 70 форм національно-патріотичного, громадянсько-правового, морально-етичного, трудового, естетичного, фізкультурно-оздоровчого та екологічного вихо-

вання студентів з I і по V курс 9,5% форм морально-етичного виховання майбутніх фахівців були за своєю суттю поверхневими та несистемними;

- у змісті видів виховної роботи відсутні розклади діяльності таких форм виховної роботи, як клуби, лекторії, консультативні та інформаційні пункти, семінари, гуртки соціальних, педагогічних, психологічних, морально-етичних тренінгів за тематикою загальнолюдських цінностей особистості.

Додатково до вищезазначених документів нами було проаналізовано 230 індивідуальних планів професорсько-викладацького складу кафедр університету, із яких тільки 8,2% розділів виховної роботи включають такі ключові слова, як духовно-естетична та морально-етична культура, моральні цінності, суспільно-культурні цінності, виховання особистості, тощо. Поняття "загальнолюдські цінності" взагалі не зустрічається, навіть у викладачів кафедри педагогіки.

Аналогічну негативну тенденцію виявили у 250 навчально-методичних комплексах з дисциплін фахової підготовки студентів різних спеціальностей. У цих комплексах на рівні теоретичних, методологічних, методичних та технологічних засад у жодній науково-методичній дисципліні не розглядається цінність загальнолюдських морально-етичних якостей, її духовної культури як чинників ефективної професійної освіти, продуктивної адаптації молодого фахівця до реальних умов професійно-трудова діяльності.

Отже, викладений стан організації виховної роботи у середовищі вищого навчального закладу обумовлює рівень вихованості загальнолюдських цінностей особистості студентів на всіх курсах навчання.

Системний аналіз і інтерпретація емпіричних даних, що представлені в таблиці 1, дозволяють констатувати вихідний стан вихованості загальнолюдських цінностей особистості у студентів з I по V курс класичного університету відносно факторів впливу на цей стан. При цьому ми спиралися на теоретичні положення фундаментальних досліджень учених, які переконливо довели, що вихованість особистості, її соціальний розвиток оцінюється, регулюється і керувано спрямовується з принциповим урахуванням структури педагогічного процесу, його психологічних та педагогічних умов, факторів, стимулів формування загальнолюдських, морально-етичних, духовно-естетичних, психологічних і фізичних якостей особистості, яка здатна до поведінки, дій та вимог, які висуває нинішнє суспільство.

Встановлений стан вихованості загальнолюдських цінностей особистості у студентів класичних університетів свідчить, що за поведінково-когнітивним, поведінково-аксіологічним, поведінково-праксіологічним та поведінково-мотиваційним критеріями домінують низький та середній рівень сформованості вищезазначених цінностей. Отримані результати цього дослідження з урахуванням курсу навчання у вищому навчальному закладі розглядаються як інформаційно-метричне підґрунтя таксономічного

уточнення мети дослідження (системо-утворюючий чинник) проективної розробки інноваційної, структурованої педагогічної системи.

Емпіричні дані, що представлені в таблиці 1, об'єктивно вказують на необхідність керованого підходу до виховання загальнолюдських цінностей особистості у студентів класичних університетів, який би чітко конкретизував основні цілі етапів реалізації цього складного аксіологічного процесу, в структурі якого визначено, які аксіологічні параметри особистості студентів підлягають вихованню, контролю, регулюванню, корегуванню, самовихованню, стимулюванню, актуалізації; які, педагогічні форми інноваційно-структурованих виховних систем відкритого типу потрібно продуктивно використовувати в освітньо-виховному середовищі вищого навчального закладу.

Результати констатувального експерименту переконливо відповідають на проективні питання нашого дослідження, які полягають:

- у системному формуванні у студентської молоді особистісно-соціального відношення до загальнолюдських цінностей особистості як до морально-етичного фундаменту виховання особистості майбутнього фахівця;

- у системному диференційно-інтегральному формуванні когнітивного, аксіологічного, праксіологічного та мотиваційно-потребнісного структурно-функціональних компонентів індивідуалізованого системи загальнолюдських цінностей особистості у студентів класичних університетів;

- у проективній розробці та експериментальному впровадженні інноваційної педагогічної технології індивідуалізованого виховання загальнолюдських цінностей особистості у студентів класичних університетів, що гарантовано та випереджено забезпечує досягнення прогнозованого виховного результату.

**Висновки і перспективи подальших розробок.** Підсумовуючи, зазначимо, що у процесі констатувального експерименту були визначені рівні загальнолюдських цінностей особистості у студентів класичних університетів. Нажаль, установлений стан вихованості загальнолюдських цінностей у студентів свідчить, що за поведінково-когнітивним, поведінково-аксіологічним, поведінково-праксіологічним та поведінково-мотиваційним критеріями домінують низький та середній рівень сформованості вищезазначених цінностей. Отже, існуюча ситуація зі станом виховання загальнолюдських цінностей у студентів вимагає суттєвого поліпшення і забезпечення більш ефективного впливу на свідомість та поведінку студентської молоді через освітньо-виховне середовище вищого навчального закладу.

Саме тому подальші зусилля у нашому дослідженні будуть спрямовані на впровадження авторської інноваційної педагогічної технології індивідуалізованого виховання загальнолюдських цінностей особистості у навчально-виховний процес класичного університету.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Д. Виховання особистості : у 2 кн. / І. Д. Бех. – Київ : Либідь, 2003. – Кн. 1 : Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. – 280 с.
2. Бех І. Д. Духовний розвиток особистості: поступ у незвідане / І. Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 2007. – № 1. – С. 5-28.
3. Васильєва М. П. Теорія педагогічної деонтології / М. П. Васильєва ; Харк. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків : Нове слово, 2003. – 216 с.

## REFERENCES

1. Bekh, I. D. (2003). *Vykhovannia osobystosti: u 2 kn. Kn. 1: Osobystisno-orientovanyi pidkhd: teoretyko-tekhnologichni zasady* [Parenting personality: in 2 bk. Bk.1: Personality-oriented approach: theoretical and technological bases]. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
2. Bekh, I. D. (2007). *Dukhovnyi rozvytok osobystosti: postup u nezvidane* [Spiritual Development: towards the unknown]. *Pedahohika i psykhologhiia - Pedagogy and Psychology, 1, 5-28* [in Ukrainian].
3. Vasyliieva, M. P. (2003). *Teoriia pedahohichnoi deontolohii* [Theory of teaching ethics]. Kharkiv: Nove slovo [in Ukrainian].

4. Зязюн І. А. Духовна еліта у суспільстві: інтелігентність і громадянськість / І. А. Зязюн // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : зб. наук. пр. / за ред. Л. Л. Товажнянського, О. Г. Романовського. – Харків : НТУ «ХПІ», 2003. – Ч. 1(5). – С. 32-42.
5. Шевченко Г. П. Педагогіка духовності / Г. П. Шевченко // Духовність особистості: методологія, теорія і практика : зб. наук. пр. – Луганськ, 2004. – Вип. 1. – С. 3-9.

4. Ziaziun, I. A. (2005). *Dukhovna elita u suspilstvi: intelihentnist i hromadianskist* [Spiritual elite in society: intelligence and citizenship]. *Problemy ta perspektyvy formuvannia natsionalnoi humanitarno-tekhnichnoi elity – Problems and prospects of forming national humanitarian and technical elite*. Tovazhnianskoho L. L., Romanovskoho O. H. (Eds.). (Vols. 1(5)), (pp. 32-42). Kharkiv: NTU «KhPI» [in Ukrainian].
5. Shevchenko, H. P. (2004). *Pedahohika dukhovnosti* [Pedagogy spirituality]. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka – Spirituality of personality: Methodology, theory and practice* (Vols. 1), (pp. 3-9). Luhansk [in Ukrainian].

**Андрей Валерьевич Осипов,**

кандидат педагогических наук, доцент, з  
аведующий кафедрой физического воспитания, спорта и здоровья человека,  
Мариупольский государственный университет,  
просп. Строителей, 129а, г. Мариуполь, Украина

### СОСТОЯНИЕ ВОСПИТАННОСТИ ОБЩЕЧЕЛОВЕЧЕСКИХ ЦЕННОСТЕЙ ЛИЧНОСТИ СТУДЕНТОВ КЛАССИЧЕСКИХ УНИВЕРСИТЕТОВ

Проблема формирования общечеловеческих ценностей у студенческой молодежи является актуальной, поскольку кардинальные изменения, которые возникли в жизни украинского общества, привели к новому видению развития его духовного, морально-этического, интеллектуального и профессионально-трудового потенциала, а также изменили сознание человека в общественной жизни, что вполне закономерно актуализировало сложные аксиологические, праксиологические, психолого-педагогические проблемы функционирования национальной системы образования и воспитания молодого поколения. Рассмотрены и проанализированы уровни воспитанности общечеловеческих ценностей личности студентов классического университета; на первом этапе констатирующего эксперимента были получены данные, которые показали уровень указанных ценностей с учетом таких критериев, как поведенчески-когнитивный, поведенчески-аксиологический, поведенчески-праксиологический и поведенчески-мотивационный. Установленное состояние воспитанности общечеловеческих ценностей личности студентов классических университетов свидетельствует, что по поведенчески-когнитивному, поведенчески-аксиологическому, поведенчески-праксиологическому и поведенчески-мотивационному критериям доминируют низкий и средний уровень сформированности вышеуказанных ценностей. Полученные результаты данного исследования с учетом курса обучения в высшем учебном заведении рассматриваются как информационно-метрическая основа таксономического уточнения цели исследования (системообразующий фактор) проективной разработки инновационной, структурированной педагогической системы. Эмпирические данные объективно указывают на необходимость управляемого подхода к воспитанию общечеловеческих ценностей личности студентов классических университетов, который бы четко конкретизировал основные цели этапов реализации этого сложного аксиологического процесса, в структуре которого определено, какие аксиологические параметры личности студентов подлежат воспитанию, контролю, регулировке, корректировке, самовоспитанию, стимулированию, актуализации; какие педагогические формы инновационно-структурированных воспитательных систем открытого типа нужно продуктивно использовать в образовательной-воспитательной среде высшего учебного заведения. Дальнейшие усилия в нашем исследовании будут направлены на внедрение авторской инновационной педагогической технологии индивидуализированного воспитания общечеловеческих ценностей личности в учебно-воспитательный процесс классического университета.

**Ключевые слова:** студенты, общечеловеческие ценности, личность, духовность, воспитание, образование.

**Andrii Osiptsov,**  
*PhD (Candidate of Pedagogical Sciences),  
Head of the Department of Physical Education, Sports and Health,  
Mariupol State University,  
129a, Prospect Budivelnykiv, Mariupol, Ukraine*

**TRADITIONAL UNIVERSITY STUDENTS' ATTITUDE  
TOWARDS HUMAN VALUES PHENOMENON**

The article is aimed at investigating the attitude of traditional university students towards the phenomenon of human values. To achieve this goal the author has used the following methods: questionnaires, interviews, rankings, observation. Pedagogical experiment has been carried out on the basis of Mariupol State University during 2013-2014 years. The study covered 4060 students of the Philological Department, Foreign Languages Department, Greek Philology Department, Law and Economics Department and Historical Department. Experimental data suggests that the ratio of traditional universities students' attitude towards universal human values are characterized by a certain variability which is impacted by the following criteria: the time of the study in a higher educational institution, students' age peculiarities, their value orientations, personal and social needs, family, educational environment, society, various forms of communication, ethical and aesthetic values, etc. The author considers and analyzes the level of students' human values taking into account the following criteria: behavioral and cognitive, behavioral and axiological, behavioral and praxiological, behavioral and motivation. According to the research results, the surveyed students have medium and low levels of the above mentioned values. The present empirical data allows to state that the attitude of the first and second-year students towards human values is influenced by the vital and learning experience, peculiarities of the age group, lifestyle, social functions that are preformed, and on the basis of which the education is carried on, the transformation, consolidation of qualities, values, needs and the preferences of a personality. The obtained data is considered by the author as an informational basis for the development of the innovative structural pedagogical system aimed at the development of students' personality and their attitude towards human values.

**Keywords:** students, human values, personality, spirituality, education.

*Рецензент: доктор медичних наук, професор О. П. Романчук*

*Подано до редакції 06.03.2015*